

МАЪОНИЙ ИЛМИ АСОСИЙ ҚОИДАЛАРИ (ХАБАР ВА ИНШО)

Дадабоев Бобурмирзо Қосимбой ўғли

Тошкент шаҳар Юнусобод тумани

Жобир ибн Абдуллоҳ масжиди имом ноиби

boburdadaboev91@gmail.com

Аннотация. Маъоний илми балоғатнинг муҳим таркибий қисмларидан бири бўлиб, нутқнинг вазият ва мақомга мувофиқ ташкил этилиш қоидаларини ўрганади. Ушбу илмнинг марказий масалаларидан бири нутқни хабар ва иншога ажратиш ҳисобланади. Бу тасниф нутқнинг мазмуни, мақсади ва тингловчига кўрсатадиган таъсирини аниқлашда муҳим назарий аҳамиятга эга.

Калит сўзлар: фасоҳат, балоғат, нутқ маданияти, тил меъёрлари, услубият, бадиий нутқ, таъсирчанлик.

Хабар – сўзловчи томонидан маълум бир воқелик ҳақида ахборот бериш мақсадида айтилган гап бўлиб, у рост ёки ёлғон бўлиши мумкин. Хабарнинг асосий вазифаси маълумот етказишдир. Шу билан бирга, у таъкидлаш, ишонтириш, огоҳлантириш ёки эслатиш каби қўшимча маъноларни ҳам ифодалайди.

Иншо эса айтилган пайтда мазмуни рост ёки ёлғон деб баҳоланмайдиган нутқ туридир. У муайян амални бажаришга қаратилган бўлиб, буйруқ, қайтариш, сўроқ, истак, дуо, чақирик, нидо каби шаклларда намоён бўлади. Иншо тингловчини муайян ҳаракатга ундаш ёки маълум руҳий ҳолатни ифода этиш вазифасини бажаради.

Маъоний илмида хабар ва иншо ўртасидаги фарқ коммуникатив мақсад асосида белгиланади. Агар нутқ воқелик ҳақида маълумот берса, у хабар ҳисобланади; агар у маълум бир ҳаракатни юзага келтириш ёки талаб қилишга қаратилган бўлса, иншо сифатида баҳоланади. Шу жиҳатдан мазкур икки тушунча нутқнинг мазмун ва услуб хусусиятларини белгилашда муҳим мезон ҳисобланади.

Хабар ва иншо маъоний илмининг энг асосий назарий тушунчаларидан ҳисобланади. Улар нутқнинг коммуникатив вазифаси, услубий хусусияти ва таъсирчанлигини белгилашда муҳим аҳамият касб этади. Уларни чуқур ўрганиш балоғат илмини, араб тили услубиятини ҳамда диний ва адабий матнларни тўғри талқин қилишда муҳим назарий асос бўлиб хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Абдулқоҳир Журжоний. *Далоил ал-Иъжоз*.
2. Абдулқоҳир Журжоний. *Мифтаҳ ал-Улум*.
3. Абдулқоҳир Журжоний. *Ал-Ийзоҳ фи улум ал-балоға*.
4. Аҳмад Ибн Иброҳим Ал-Ҳошимий. *Жавоҳир ал-балоға*.

